

Research Article

Effects of Reflective Practice on Student Teachers' Competencies

Setthiya Prueangphitchayathon*

Ed.D. (Educational Administration and Development), Lecturer

Education Program in Elementary Education, Faculty of Education, Vongchavalitkul University

Puangpen Intraprawat

D.A. (English), Associate Professor

Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Vongchavalitkul University

*Corresponding author: Setthiya.p@gmail.com

Received: October 26, 2022/ **Revised:** May 25, 2023/ **Accepted:** June 14, 2023

Abstract

This research aimed at 1) exploring the effects of the student teachers' reflective practice relating to their teaching and learning competencies, and 2) analyzing the levels of quality of their reflective practice dealing with their teaching and learning competencies. The sample consisted of 40 student teachers majoring in Curriculum and instruction at Vongchavalitkul University. The two research instruments were: 1) a Likert scales questionnaire dealing with the student teachers' reflection of their teaching and learning with its reliability of .92 and 2) the student teacher's journal entries recorded after their lessons analyzed using the content analysis. The statistics used were percentage, means and standard deviation.

The results were as follows: 1) The student teachers agreed that reflective practice could enhance their own teaching and learning (87.15%), improve the students' learning (80%), encourage them to find ways to solve the problems in the classroom (72.50%), encourage their writing a journal of reflection after teaching (65%), and have ways to improve the quality of teaching and learning based on their reflection records (57.50%). As for their opinions, the ones with high levels included (1) the benefits of the reflective practice, (2) their opinion towards reflective practice, (3) the improvement of their teaching and learning, and (4) their appreciation in conducting the reflective practice respectively. The only one ranked as a medium was the time used for reflective practice. 2) When analyzing the quality of the student teachers' reflective practice, it was found that the majority was at level 2 (Understanding) (47:50), level 1 (Habitual action) (37:50), level 3 (Reflection) (12:50), and Level 4 (Critical reflection) (2:50) respectively

Keywords: Reflection, Learning Management, Student Teachers

บทความวิจัย

ผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เศรษฐิยา เปื้องพิชญาร*

กศ.ด. (การบริหารและพัฒนาการศึกษา), อาจารย์

สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

พวงเพ็ญ อินทรประวัติ

D.A. (English), รองศาสตราจารย์

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

*ผู้ประสานงาน: Setthiya.p@gmail.com

วันรับบทความ: 26 ตุลาคม 2565/ วันแก้ไขบทความ: 25 พฤษภาคม 2566/ วันตอบรับบทความ: 14 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 2) วิเคราะห์ระดับคุณภาพการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล จำนวน 40 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามด้านความเชื่อและความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 และแบบบันทึกการสะท้อนคิดหลังสอนที่วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเชื่อว่า การสะท้อนคิด (1) ช่วยยกระดับการเรียนการสอนของตนเอง (87.15%) (2) ปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน (80.00%) (3) กระตุ้นให้ค้นหาวិธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน (72.50%) (4) กระตุ้นให้เขียนบันทึกการสะท้อนคิดหลังการสอน (65.00%) (5) ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน (57.50%) ส่วนความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ (1) ประโยชน์การฝึกสะท้อนคิด (2) ความรู้สึกที่มีต่อการฝึกสะท้อนคิด (3) การปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ (4) ความชอบปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด (5) และระดับปานกลาง คือ การใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด 2) ผลเกี่ยวกับระดับคุณภาพของการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ พบว่า ส่วนใหญ่ อยู่ระดับ 2 (ระดับความเข้าใจ) 47.50% รองลงมา ระดับ 1 (ระดับความเคยชิน) 37.50% ระดับ 3 (ระดับการสะท้อนคิด) 12.50% และ ระดับ 4 (การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ) 2.50%

คำสำคัญ: การสะท้อนคิด การจัดการเรียนรู้ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

บทนำ

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรการผลิตครูในสถาบันครุศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง คือ การประยุกต์ใช้เนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับการปฏิบัติจริงในโรงเรียน ในช่วงระหว่างการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นเวลา 1 ปีการศึกษา ในช่วงเวลานี้ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพยังได้รับโอกาสฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิด (Reflective practice) เพื่อเสริมความแข็งแกร่งในการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู เนื่องจากต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการเชื่อมโยงเนื้อหาของหลักสูตรกับการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ในสถานการณ์จริงในชั้นเรียน การฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดช่วยอำนวยความสะดวกในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และอุปนิสัยใหม่ ๆ ในตัวนักศึกษาโดยส่งเสริมการคิดไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดนั้นเกิดขึ้นเมื่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้คิดไตร่ตรองก่อนการสอน ระหว่างการสอน และหลังการสอนสิ้นสุดลง เพราะในขณะที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนอยู่นั้น นักศึกษาต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องแก้ปัญหา การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญ ที่ต้องมีหลักฐานและการหาข้อยุติของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน (Nithitantiwat, 2014; Nopakhun, 2019)

ดังนั้น จุดประสงค์ของการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ คือ เพื่อเสริมพลังให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถประยุกต์ใช้เนื้อหาความรู้จากหลักสูตรในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการสะท้อนคิดเริ่มต้นขึ้นมาจากแนวคิดของดิวอี้ (Dewey, 1933) และต่อมา เซิน (Schön, 1983; 1987) ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาขยายขอบข่ายออกไปอีกอย่างกว้างขวาง ความหมายของการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย หมายถึง การคิดแบบไตร่ตรองที่เกิดขึ้นเมื่อมีข้อสงสัยจากประสบการณ์จริง และเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สำคัญลักษณะหนึ่ง และเมื่อเกิดการคิดเช่นนี้ส่งผลต่อเนื่องไป ทำให้ผู้คิดลงมือตั้งใจกระทำการบางอย่างอย่างจริงจัง (Dewey, 1933) ดังนั้น การฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดจึงกระตุ้น

ให้ผู้สะท้อนคิด ซึ่งในกรณีนี้ คือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะจะมีการเรียนรู้จากประสบการณ์อย่างต่อเนื่องและเป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ (Kolb, 1984) นี่คือการช่วยให้นักศึกษาได้ประยุกต์ใช้เนื้อหาความรู้จากหลักสูตรกับการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูที่นำไปสู่การตัดสินใจในการจัดการเรียนรู้ที่จำเป็นยิ่งต่อการตอบสนองความต้องการทางสังคมและวิชาการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปที่หลากหลายได้ดีที่สุด การฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดมีความซับซ้อนหลายระดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับพัฒนาการของกระบวนการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิด อันได้แก่ 1) ระดับการปฏิบัติตามความเคยชิน (Habitual action) เป็นการเขียนบรรยายเหตุการณ์ตามสภาพจริง โดยไม่มีการอภิปรายที่แสดงให้เห็นถึงการสะท้อนคิด 2) ระดับความเข้าใจ (Understanding) เป็นการบรรยายเหตุการณ์และแสดงมุมมองต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือก แต่การสะท้อนคิดส่วนใหญ่จะมาจากมุมมองเดียว 3) ระดับการสะท้อนคิด (Reflection) เป็นการสะท้อนคิดมองย้อนกลับไปพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและการกระทำของตนเอง และก่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณภาพของการตัดสินใจ การสะท้อนคิดในระดับนี้เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ และการบูรณาการสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ และ 4) ระดับการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical reflection) เป็นระดับสูงสุดของการสะท้อนคิดที่แสดงให้เห็นว่าผู้สะท้อนคิดสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้งจากมุมมองต่าง ๆ ที่หลากหลาย มีการจัดระบบแนวทางการแก้ปัญหา รวมทั้งการค้นพบความรู้ใหม่สำหรับใช้เป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหา (Mezirow, 1991) หากนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดได้ถึงระดับการสะท้อนคิดที่สูงขึ้น การพัฒนาตนเองที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอน และการบริหารจัดการการเรียนรู้ของผู้เรียนในชั้นเรียน จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสู่ความเป็นครูมืออาชีพ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเน้นการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิด (Reflective thinking) เพื่อทำให้เกิดการทบทวนและย้อนกลับไปคิดถึงการจัดการเรียนรู้ของตนเองว่า มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เกิดการเรียนรู้และค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

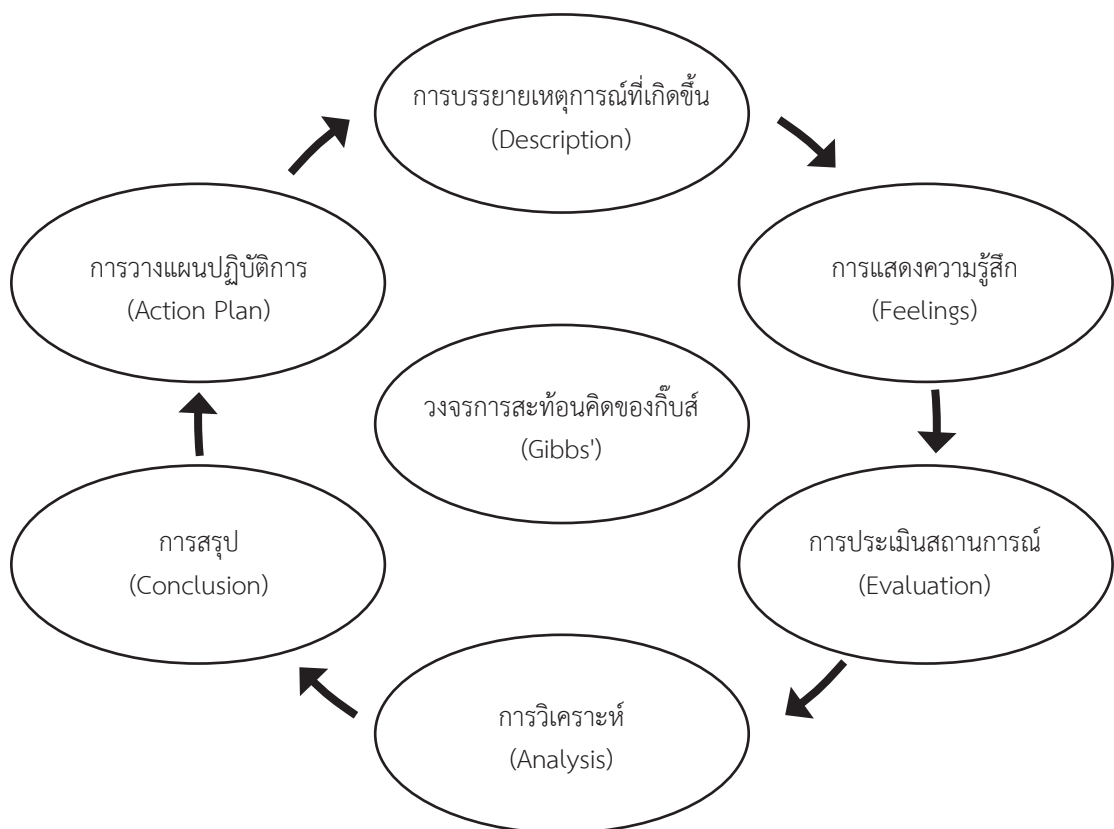
(Johns, 2000; Moon, 2006) เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ในชั้นเรียน

รูปแบบการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดที่มีชื่อมากและเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายรูปแบบหนึ่ง คือ วงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle,

1988) รูปแบบนี้มีลำดับขั้นตอนการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิด 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2) การแสดงความรู้สึก 3) การประเมินสถานการณ์ 4) การวิเคราะห์ 5) การสรุป 6) การวางแผนปฏิบัติการ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1

วงจรการสะท้อนคิดของ Gibbs (Gibbs' Reflective Cycle, 1988)

ที่มา: <https://www.ed.ac.uk/reflection/reflectors-toolkit/reflecting-on-experience/gibbs-reflective-cycle>

ตาราง 1

ลำดับขั้นตอนวงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle, 1988)

ดัดแปลงจาก Gibbs G (1988). Learning by Doing: A guide to teaching and learning methods. Further Education Unit. Oxford Polytechnic: Oxford.

ลำดับขั้นตอน	ตัวอย่างคำถามที่อาจช่วยเป็นแนวทางในการเขียน
ขั้นที่ 1 การบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในขั้นนี้ จุดมุ่งหมายหลักคือ ครูหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรายละเอียด	- เกิดอะไรขึ้น - เกิดขึ้นเมื่อไหร่และที่ไหน - มีใครอยู่ในเหตุการณ์นั้นบ้าง - ตัวเราเองทำอะไรและคนอื่น ๆ ทำอะไร - ผลที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น คือ อะไร - ทำไมตัวเราจึงอยู่ที่นั่น - สิ่งที่เราต้องการให้เกิดขึ้น คือ อะไร
ขั้นที่ 2 การแสดงความรู้สึก จุดมุ่งหมายหลักของขั้นนี้คือ ครูหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำรวจความรู้สึกและความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้นและที่ส่งผลต่อการได้เผชิญเหตุการณ์ดังกล่าว	- ตัวเรารู้สึกอย่างไรขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้น - ก่อนและหลังเหตุการณ์นั้น เรารู้สึกอย่างไร - เราคิดว่าคนอื่น ๆ รู้สึกอย่างไรในขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น - เราคิดว่า เดียวนี้ คนอื่น ๆ รู้สึกอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น - ขณะที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น ตัวเราคิดอย่างไร - เดียวนี้ เราคิดอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ขั้นที่ 3 การประเมินสถานการณ์ จุดมุ่งหมายในขั้นนี้ ครูหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพประเมินการกระทำของตนเองทั้งในด้านดีและไม่ดีอย่างซื่อสัตย์และตรงไปตรงมา	- ประสิทธิภาพนี้ดีหรือไม่ดี - มีอะไรที่ดี ๆ เกิดขึ้นบ้าง - มีอะไรบ้างที่ไม่ดีตัวเราเองและคนอื่น ๆ ได้มีส่วนในสถานการณ์นั้นอย่างไร ทั้งในแง่ดีและไม่ดี
ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ จุดมุ่งหมายในขั้นนี้ ครูหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพพยายามทำความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการตีความจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องมองในแงุ่มุมที่แตกต่างกันของสิ่งที่ดีและไม่ดี พร้อมถามตนเองว่า เป็นเพราะเหตุใด และถ้าจำเป็น ต้องทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาคำอธิบายที่สามารถทำได้ในขั้นนี้-ทำไมบางอย่างจึงไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่ดี	- ตัวเราสามารถหาเหตุผลอะไรจากสถานการณ์นี้ได้บ้าง - ความรู้อะไรหรือในเรื่องใดของตัวเองหรือของผู้อื่น (จากการทบทวนวรรณกรรม) สามารถช่วยให้เข้าใจสถานการณ์นี้ได้ขึ้น

ลำดับขั้นตอน	ตัวอย่างคำถามที่อาจช่วยเป็นแนวทางในการเขียน
ขั้นที่ 5 การสรุป ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ตัวเราสรุปสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และชี้ให้เห็นว่า การที่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถทำให้ผลที่ได้รับในอนาคตดีขึ้น ซึ่งขั้นตอนนี้จะเป็นคำตอบให้กับขั้นตอนอื่น ๆ ก่อนหน้านี้	- เราได้เรียนรู้หรือได้รับบทเรียนอะไรบ้างจากสถานการณ์นี้ - เราสามารถที่จะทำให้สถานการณ์นี้ดีขึ้นกว่านี้สำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้องได้ อย่างไร - เราต้องพัฒนาทักษะอะไรเพิ่มขึ้นอีกบ้างที่จะสามารถรับมือกับสถานการณ์เช่นนี้ได้ดีขึ้นหากเกิดขึ้นอีก - เราควรจะต้องทำอะไรอื่น ๆ เพิ่มเติมอีก
ขั้นที่ 6 การวางแผนดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ ครูหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพวางแผนว่า จะต้องทำอะไร อย่างไร หากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอีกในอนาคต	- ถ้ามีเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันเกิดขึ้นอีก เราควรจะทำอะไรบ้างที่แตกต่างกันออกไป - ตัวเราเองควรจะต้องพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้อย่างไร - จะแน่ใจได้อย่างไรว่า เราจะสามารถทำสิ่งที่แตกต่างออกไปจากเดิมได้ในโอกาสต่อไป

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลการปฏิบัติการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการฝึกปฏิบัติการสอน 2 โดยมีคำถามวิจัย 2 ข้อ ว่า ผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นอย่างไรและระดับคุณภาพของการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษายู่ในระดับใด ซึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพนั้นอาศัยการประยุกต์ใช้อุปนิสัย ความรู้และทักษะที่เหมาะสมที่นักศึกษาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและวิชาการที่หลากหลายของนักเรียนในชั้นเรียนของตน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. เพื่อวิเคราะห์ระดับคุณภาพการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

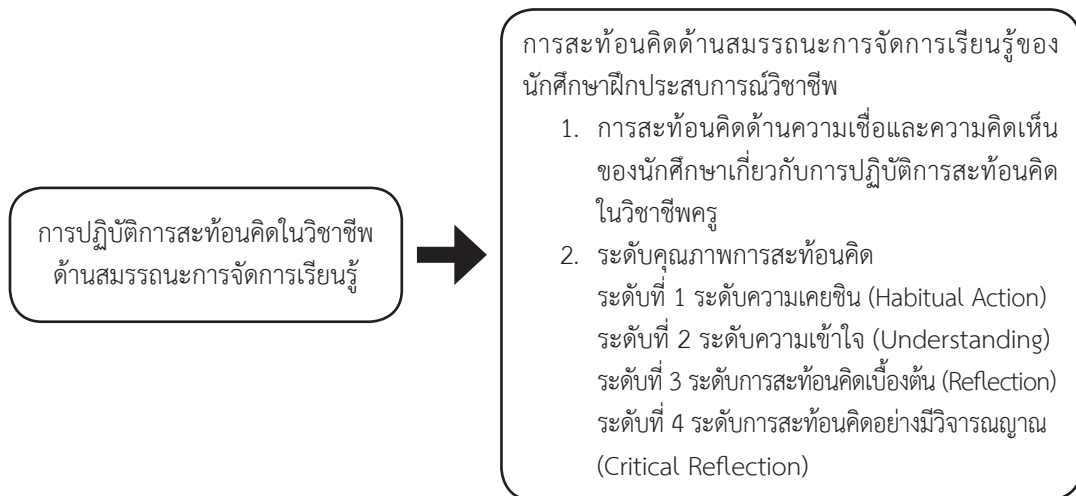
การวิจัยครั้งนี้ ได้แนวคิดจากวงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle, 1988) ในการเขียนบันทึกข้อมูลหลังการสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่า การบันทึกนั้นไม่เพียงแต่เป็นการบรรยายสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ แต่แสดงให้เห็นถึงการแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นและการค้นหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล เชื่อมโยงไปถึงการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและกรอบแนวคิดด้านระดับคุณภาพการสะท้อนคิดตามกรอบแนวคิดในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหา ของ Kember, Mckay, Sinclair, & Wong (2008 as cited in Moon, 2004) ได้ดัดแปลงกรอบในการพิจารณาระดับการสะท้อนคิดที่เหมาะสมสำหรับการเขียนสะท้อนคิด โดยพัฒนาขึ้นมาจากผลงานของ Mezirow (1991) ประกอบไปด้วยระดับที่ 1 ระดับการปฏิบัติตามความเคยชิน (Habitual Action) ระดับที่ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding) ระดับที่ 3 ระดับสะท้อนคิด (Reflection) ระดับที่ 4 ระดับสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection)

ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ประยุกต์ขั้นตอนการสะท้อนคิดของ กิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle, 1988) และกรอบแนวคิด ด้านระดับคุณภาพการสะท้อนคิดของ Kember, Mckay,

Sinclair, & Wong (2008 as cited in Moon, 2004) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพ** หมายถึง การสะท้อนคิดโดยใช้กระบวนการคิดในการปฏิบัติการสอน ของตนเองซึ่งเกิดจากการสะท้อนคิดในขณะฝึกปฏิบัติ วิชาชีพครู ทำให้เกิดสมรรถนะที่สำคัญในการประกอบ วิชาชีพครูคือ สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ โดยนำความรู้ ที่ได้รับการสะท้อนคิดไปใช้ปรับปรุงในการจัดการเรียน การสอนของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

2. **ผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้** หมายถึง การสะท้อนคิดด้านความเชื่อและ ความคิดเห็นและระดับคุณภาพการสะท้อนคิด ของ นักศึกษาฝึกปฏิบัติวิชาชีพที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติการ สะท้อนคิดในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบไปด้วย

2.1 **ด้านความเชื่อ** หมายถึง ความเชื่อของ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการปฏิบัติการ สะท้อนคิดในวิชาชีพครู ประกอบด้วย การสะท้อนคิด มีบทบาทในการพัฒนาวิชาชีพครู ได้แก่ การยกระดับ การเรียนการสอนของตนเองช่วยในการปรับปรุงการเรียนรู้ ของผู้เรียนและกระตุ้นหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหา ในชั้นเรียน ช่วยกระตุ้นให้เขียนบันทึกสะท้อนคิดหลังสอน

ช่วยปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนของตนเองให้ดีขึ้น

2.2 **ด้านความคิดเห็น** หมายถึง ความคิดเห็น ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการปฏิบัติ การสะท้อนคิดในวิชาชีพครู ประกอบไปด้วย ประโยชน์ ของการฝึกสะท้อนคิด การปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ การใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมสะท้อนคิด ความชอบปฏิบัติ กิจกรรมการสะท้อนคิด ความรู้สึกที่มีต่อการฝึกสะท้อนคิด

3. **ระดับคุณภาพการสะท้อนคิด** หมายถึง ความสามารถในการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ จากระดับง่ายไปถึงระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยการบันทึกการสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกหลังสอน หรือหลังการจัดการเรียนรู้เพื่อบรรยาย/อธิบายสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นโดยจะบรรยายเฉพาะจุดสำคัญของสถานการณ์ ที่ต้องการสะท้อนคิด เป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัด การเรียนรู้ของตนเอง และส่งเสริมความก้าวหน้าของ วิชาชีพ (Professional growth) แบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 **ระดับความเคยชิน** (Habitual Action) หมายถึง ระดับที่ไม่มีการคิดและไม่มีความพยายาม ที่จะทำความเข้าใจ เป็นการเขียนบรรยายความเข้าใจ จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง มีหลักฐานเชิงประจักษ์ แต่

การแก้ไขปัญหามาไม่สะท้อนกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

ระดับที่ 2 **ระดับความเข้าใจ** (Understanding) หมายถึง ระดับที่มีการเขียนมีข้อมูลถูกต้องและเข้าใจ มีการอธิบายที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มาจากมุมมองเพียงด้านเดียวจากสิ่งที่ได้สังเกต

ระดับที่ 3 **ระดับการสะท้อนคิด** (Reflection) หมายถึง ระดับการสะท้อนคิดเบื้องต้น เป็นการเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์วิชาชีพ และอภิปรายกับผลสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ นอกเหนือจากทฤษฎีที่ได้เรียนในตำรา มีการระบุแนวทางการตัดสินใจในการเลือกใช้แนวทางในการแก้ปัญหาที่คิดว่าเหมาะสมกับสถานการณ์

ระดับที่ 4 **ระดับการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ** (Critical Reflection) หมายถึง การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ เริ่มต้นด้วยการตระหนักถึงความเชื่อและตามมาด้วยสมมติฐาน มีการทดสอบข้อสมมติฐานโดยมีข้อมูลเชิงประจักษ์ มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้สะท้อนคิดในการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้ง มีการจัดระบบแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการค้นพบความรู้ใหม่สำหรับใช้เป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหา

4. **วิธีการสะท้อนคิด** หมายถึง นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเขียนบันทึกเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของตนเองที่แสดงให้เห็นถึงสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยการสะท้อนคิดระหว่างฝึกปฏิบัติการสอน การสะท้อนคิดกับแผนการสอนด้วยการเขียนบันทึกหลังแผนการสอนและการประเมินตนเองด้านความเชื่อและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู

5. **นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ** หมายถึง นักศึกษาคณะ สาขาวิชาหลักสูตรการสอน ระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 1 และรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาคณะ

ระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ที่เรียนรายวิชา ฝึกปฏิบัติการสอน 1 และ 2 ปีการศึกษา 2564 เลือกมาด้วยวิธีเจาะจงจำนวน 40 คน เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1.1 เป็นนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการปฏิบัติวิชาชีพครูระหว่างเรียนและ

1.2 เป็นนักศึกษาลงทะเบียนเรียนรายวิชา ฝึกปฏิบัติการสอน 1 และรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 2 ปีการศึกษา 2564 และนักศึกษาได้นำการปฏิบัติการสะท้อนคิดไปใช้ในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบไปด้วย 1) แบบสอบถามความเชื่อ และความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู และ 2) แบบบันทึกการสะท้อนคิดโดยเขียนบันทึกผลหลังสอนที่นักศึกษานำบันทึกประจำวัน การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงต์ (Index of Item Objective Congruence, IOC) มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .92

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณหลังสิ้นสุดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีกิจกรรมการสัมมนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผู้วิจัยให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามการประเมินตนเองด้านความเชื่อและความคิดเห็นการสะท้อนคิดในการฝึกวิชาชีพครู

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยประสานงานกับอาจารย์นิเทศก์ผู้รับผิดชอบรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ปีการศึกษา 2564 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบบันทึกผลการปฏิบัติการสะท้อนคิดโดยบันทึกผลหลังสอนของนักศึกษาการฝึกสอนเลือกมาจำนวน 2 แผนการจัดการเรียนรู้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 แบบสอบถามความเชื่อและความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครูใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสะท้อนคิดหลังแผนการสอน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตีความและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้ นำมาวิเคราะห์ระดับคุณภาพการเขียนสะท้อนคิด 4 ระดับ ของเค็มเบอร์และคณะ (Kember et al., 1999 อ้างถึงใน Moon, 2004) ในการพิจารณาระดับการสะท้อนคิดที่เหมาะสมสำหรับการเขียนสะท้อนคิด โดยพัฒนาขึ้นมาจากผลงานของเมซิริว (Mezirow, 1991) แบ่งระดับคุณภาพการสะท้อนคิดออกเป็น 4 ระดับ เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์แล้วนำมาหาค่าร้อยละ ได้แก่ ระดับที่ 1 ระดับการปฏิบัติ

ตามความเคยชิน (Habitual Action) ระดับที่ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding) ระดับที่ 3 ระดับการสะท้อนคิด (Reflection) ระดับที่ 4 ระดับการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวนจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 72.50 รองลงมา เป็นเพศชาย จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 27.50 ดังตาราง 2

ตาราง 2

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	11	27.50
หญิง	29	72.50
รวม	40	100

2. ผลการวิเคราะห์ความเชื่อของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู โดยรวมและรายด้านพบว่า นักศึกษาเชื่อว่าการสะท้อนคิดช่วยยกระดับการเรียนการสอนของตนเอง ร้อยละ 87.15 ช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน ร้อยละ

80.00 ช่วยกระตุ้นให้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ร้อยละ 72.50 ช่วยกระตุ้นให้เขียนบันทึกการสะท้อนคิดหลังการสอน ร้อยละ 65.00 ช่วยการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ร้อยละ 57.50 ดังตาราง 3

ตาราง 3

ความเชื่อของนักศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู โดยรวมและรายด้าน

ความเชื่อของนักศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู	ความถี่	ร้อยละ
การสะท้อนคิดช่วยยกระดับการเรียนการสอนของตนเอง	35	87.15
การสะท้อนคิดช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน	32	80.00
การสะท้อนคิดช่วยกระตุ้นให้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน	29	72.52
การสะท้อนคิดช่วยกระตุ้นให้เขียนบันทึกการสะท้อนคิดหลังการสอน	26	65.00
การสะท้อนคิดช่วยปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน	23	57.50

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู โดยรวมและรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากเรียงลำดับ ดังนี้ ประโยชน์ของการฝึกสะท้อนคิด ความรู้สึก

ที่มีต่อการฝึกสะท้อนคิด การปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ ความชอบปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด และการใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด ระดับปานกลาง ดังตาราง 4

ตาราง 4

ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ประโยชน์ของการฝึกสะท้อนคิด	4.05	0.65	มาก
การปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้	3.62	0.80	มาก
การใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด	3.24	0.74	ปานกลาง
ความชอบปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด	3.54	0.73	มาก
ความรู้สึที่มีต่อการฝึกการสะท้อนคิด	3.71	0.84	มาก
รวม	3.63	0.75	มาก

4. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพการสะท้อนคิด ด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ระดับ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding) ร้อยละ 47.50 รองลงมา ระดับ 1 (Critical Reflection) ร้อยละ 2.50 ดังตาราง 5

ตาราง 5

ผลระดับคุณภาพการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ระดับคุณภาพการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับ 1 ระดับความเคยชิน (Habitual Action)	15	37.50
ระดับ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding)	19	47.50
ระดับ 3 ระดับการสะท้อนคิด (Reflection)	5	12.50
ระดับ 4 ระดับการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection)	1	2.50
รวม	40	100

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยด้านความเชื่อของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในวิชาชีพครู โดยรวมและรายด้านพบว่า การสะท้อนคิดช่วยยกระดับการเรียนการสอนของตนเอง ร้อยละ 87.15 ช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน ร้อยละ 80.00 ช่วยกระตุ้นค้นหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ร้อยละ 72.50 ช่วยกระตุ้นให้เขียนบันทึกการสะท้อนคิดหลังการสอน ร้อยละ 65.00 ช่วยการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ร้อยละ 57.50 ครูผู้สอนมีการปรับปรุงคุณภาพการเรียน

การสอน ซึ่งสอดคล้องกับ Dewy (1933) กล่าวว่า การปฏิบัติการสะท้อนคิดการสอน (Reflective practice in teaching) เป็นการเตรียมความพร้อมสู่ความเป็นครูมืออาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสะท้อนคิด (Reflective Thinking) จากสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติด้านวิชาชีพ การปฏิบัติการสะท้อนคิดการสอน (Reflective practice in teaching) เป็นแนวคิดที่สามารถส่งเสริมสมรรถนะที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะวิชาชีพครูด้านการจัดการเรียนรู้ สามารถนำผลสะท้อนคิดไปใช้ในการปรับปรุงการสอนสอดคล้องกับ Schon

(1987) กล่าวว่า “ผู้ปฏิบัติการสะท้อนคิดการสอน” (Reflective practice in teaching) คือคนที่คิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนของตนเองอย่างเข้มข้นและมีเจตนาอย่างแน่วแน่ที่จะสะท้อนคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของตน และ Boreen et al. (2000, as cited in Pedro, 2006) ได้นำการสะท้อนคิดมาอธิบายในวิชาชีพครูว่าการที่ครูมีการสะท้อนคิดร่วมกันจะช่วยพัฒนาวิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพทั้งต่อตนเองและต่อองค์กร โดยเฉพาะครูใหม่การสะท้อนคิดจะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูใหม่เรียนรู้การทำงานร่วมกับคนอื่นในองค์กรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมกันพัฒนาองค์กรไปในทิศทางที่ต้องการ เป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการนำเอาแนวคิดเรื่องการสะท้อนคิดมาใช้ในหลักสูตรการศึกษาสำหรับครูเพื่อช่วยให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกิดความกระฉับกระชวยในความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในอาชีพครู โดยหวังว่าจากการที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูและจากการปฏิบัติสะท้อนคิดอยู่อย่างสม่ำเสมอ จะสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพได้ (Van Manen, 1997)

2. ความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเกี่ยวกับการปฏิบัติการสะท้อนคิดในการปฏิบัติวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า มีระดับความคิดเห็นส่วนใหญ่ในระดับมาก ดังนี้ 1) ประโยชน์การฝึกสะท้อนคิด ($\bar{X} = 4.05$) 2) ความรู้สึกที่มีต่อการฝึกสะท้อนคิด ($\bar{X} = 3.71$) 3) การปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.62$) 4) ความชอบปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด ($\bar{X} = 3.54$) และ 5) การใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิดระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) สรุปว่าการปฏิบัติการสะท้อนคิดมีประโยชน์มากในระหว่างการศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนช่วยให้นักศึกษาเกิดความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการสอนสามารถระบุข้อดีและจำแนกประเภทสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ค้นพบจุดแข็งและจุดอ่อนของความเป็นครูของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Kaewprom (2013) พบว่า การเขียนสะท้อนคิดทำให้นักศึกษาได้สะท้อนประสบการณ์และค้นพบข้อดี-ข้อเสียของตนเอง และช่วยให้จดจำปัญหาตลอดจนความผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้น รวมถึงมีประโยชน์สำหรับการบันทึกประสบการณ์และการติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของตนเอง สรุปว่าการเขียน

บันทึกสะท้อนคิดระหว่างการปฏิบัติการช่วยให้นักศึกษามุ่งเน้นกับความคิดของตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ปฏิบัติในระหว่างวันและจดจำสิ่งสำคัญได้ ทำให้การตระหนักถึงความก้าวหน้าและการเป็นเครื่องมือมีประโยชน์ซึ่งช่วยในการมองย้อนกลับไปและจดจำสิ่งนั้นได้และ Williams & Wessel (2004) as cited in Kaewprom (2013) พบว่าการเขียนบันทึกการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาระดับการสะท้อนคิด และทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาได้โดยทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาเกิดขึ้นในขณะที่นักศึกษาทำการคิดทบทวนประสบการณ์และวิเคราะห์เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่าง ๆ และ Brookfield (2017) แสดงเหตุผลด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการสะท้อนคิดของครูผู้สอนไว้หลายประการ 1) พัฒนาหลักการเหตุผลสำหรับการสอนของตนเอง 2) ให้แนวทางในการสอนและลงมือสอนตามแนวทางการสอนที่ดี (Best practice) 3) ช่วยให้ครูมุ่งมั่นตั้งใจในกระบวนการเรียนการสอน และ 4) สร้างความไว้วางใจในการสอนให้กับนักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งในเรื่องความไว้วางใจนี้ Brookfield กล่าวเพิ่มเติมต่อไปว่า โอกาสสำคัญที่ครูจะสร้างความไว้วางใจกับนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องได้คือ การตั้งใจเปิดเผยการออกแบบหลักสูตรของรายวิชาหน่วยการเรียนรู้และบทเรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ของครูจะสามารถทำให้ผู้เรียนได้รู้ว่าจะได้รับประโยชน์จากแผนการจัดการเรียนรู้ของครูที่สอน

3. ระดับคุณภาพการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ อยู่ระดับ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding) ร้อยละ 47.50 รองลงมา ระดับ 1 ระดับความเคยชิน (Habitual Action) คิดเป็นร้อยละ 37.50 ระดับ 3 ระดับการสะท้อนคิด (Reflection) ร้อยละ 12.50 และระดับ 4 ระดับการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection) ร้อยละ 2.50 สอดคล้องกับแนวคิดของ Kember et al. (2008) กล่าวว่าบุคคลส่วนใหญ่จะมีระดับการสะท้อนคิดระดับ 2 ระดับ Understanding หรือ ระดับความเข้าใจ ระดับการสะท้อนคิดเริ่มจากการกระทำที่เป็นปกตินิสัยหรือความเคยชิน (Habitual Action) เป็นการสะท้อนคิดระดับที่น้อยสุด ระดับ 3 เป็นการสะท้อนคิด (Reflection) เป็นระดับการสะท้อนคิดเบื้องต้น พบว่าจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา การเขียนบันทึกการสะท้อนคิดเกี่ยวกับการสอน

ของตนเองในได้อภิปรายถึงผลสิ่งที่ได้เรียนรู้ และแสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์การสอนนอกเหนือจากทฤษฎีในตำราและระบุแนวทางในการแก้ปัญหาที่คิดว่าเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ระดับ 4 การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection) เป็นการสะท้อนคิดในระดับที่ลึกซึ้งที่สุด ซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มส่วนน้อยจากงานวิจัยนี้พบว่า มีเพียงร้อยละ 2.50 การสะท้อนคิดลักษณะนี้จะเริ่มต้นด้วยการตระหนักถึงความรู้สึกและตามมาด้วยสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ในการแก้ปัญหาในชั้นเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ระดับการสะท้อนคิดนี้ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการสะท้อนคิดอื่น ๆ และการฝึกปฏิบัติโดยประยุกต์ใช้วงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle, 1988) ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ครูหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะต้องพยายามทำความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการตีความจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องมองในแง่มุมที่แตกต่างกันของสิ่งที่ดีและไม่ดี แล้วถามตนเองว่าเป็นเพราะเหตุใด และถ้าจำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาคำอธิบายก็สามารถทำได้ในขั้นนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะในการนำการสะท้อนคิด

ไปให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูฝึกปฏิบัติ ก่อนที่นักศึกษาจะออกไปฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ซึ่งโดยปกติจะต้องใช้เวลา 1 ปีการศึกษา นั้น ผู้สอนควรเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาเกี่ยวกับการสะท้อนคิด เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ ให้นักศึกษามองเห็นความสำคัญของการสะท้อนคิด โดยใช้ให้เห็นว่า ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนจริงมักมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งครูจำเป็นต้องรู้วิธีที่จะต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ซึ่งครูสามารถนำตัวอย่างเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนที่มีการบันทึกไว้แล้วมาเป็นตัวอย่างได้

1.2 หน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรมีการเตรียมความพร้อมนักศึกษา โดยจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการสะท้อนคิด และจัดกิจกรรมการสะท้อนคิดสำหรับนักศึกษาก่อนไปฝึกปฏิบัติวิชาชีพ และจัดกิจกรรมการสะท้อนคิดการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู โดยวิธีการอภิปรายกลุ่ม หลังจากที่นักศึกษากลับจากการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูแล้ว ทั้งสาขาเดียวกัน หรือต่างสาขา เพื่อให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสะท้อนคิดเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติการวิชาชีพครู

1.3 อาจารย์นิเทศก์ ควรให้นักศึกษาฝึกการสะท้อนคิดโดยการเขียนบันทึกการสะท้อนคิดการสอนของตนเองเป็นประจำ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพเพื่อการพัฒนาการสะท้อนคิดอย่างต่อเนื่อง

References

- Brookfield, Stephen D. (2017). *Becoming a Critically Reflective Teacher* (Second Edition).
- Boreen, Jean, et al. (2000). *Mentoring Beginning Teachers: Guiding, Reflecting, Coaching*. York, Maine San Francisco, CA: Jossey-Bass
- Dewey, J. (1933). *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process* (Rev. edn.). Boston, MA: D. C. Heath and Company.
- Gibbs, G. (1988). *Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods. Further Education Unit*. Oxford Polytechnic: Oxford.
- Johns, C. (2000). *Becoming a Reflective Practitioner: A Reflective and Holistic Approach to Clinical Nursing, Practice Development and Clinical Supervision*, Blackwell Science. Oxford.
- Kaewprom, C. (2013). Developmenton Reflective Skills of Nurse Students writing a journal on Teaching and Health Counseling Courses. *Journal of Phrapokklao Nursing College, Chanthaburi*, 24(2), 12-20. [in Thai]
- Kember, D., McKay, J., Sinclair, K. & Wong, F. K. Y. (2008). *A four-category scheme for coding and assessing the level of reflection in written work. Assessment & Evaluation in Higher Education*, 33(4), 369-379.
- Kolb, D. A (1984). *Experiential Learning as the Science of Learning and Development*. Prentice Hall, New Jersey
- Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult of Learning*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Moon, J. (2004). *A Handbook of Reflective and Experiential Learning Theory and Practice* London, Routledge.
- Moon, J.. (2006) *Learning Journals: A Handbook for Reflective Practice and Professional Development*. (2nd eds), London: Routledge.
- Nopakhun, C, (2019). Reflective Thinking through Sketchbook Journals of Teacher Students of Early Childhood Education of Suan Dusit University. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal*, 14(3), 307-322. [in Thai]
- Nithitantiwat, P. (2014). Guide for Teaching and Learning management by using Reflection. (Reflection). Ratchaburi: Boromarajonani College of Nursing, Ratchaburi. [in Thai]
- Pedro, J. (2006). *Taking reflection into the real world of teaching*. Kappa Delta Pi, 42, 129-132
- Schön, D.A. (1983). *The reflective practitioner*. New York: Basic Books.
- Schön, D.A.. (1987). *Educating the Reflective Practitioner*. San Francisco: Jossey-Bass.
- van Manen, M. (1997). *Researching the Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. (2nd ed). New York: Routledge.
- Williams, M., R. & Wessel, J. (2004). Reflective Journal Writing to Obtain Student Feedback about their Learning During the Study of Chronic Musculoskeletal Conditions. *Journal of Allied Health*. 33, 17-23.